

رفع تبعیض با یک تبعیض جدید

مسئله حقیقی - حقوق دان

- اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی

مجلس روز یکشنبه ۱۳ مرداد ۹۷ طرحی را تصویب کردند که در صورت تصویب نهایی، بانوان نخبه علمی، فرهنگی و ورزشی بدون آذن همسر و تنها با اذن دادستان یا دادگاه صالحه یا سازمان مورد فعالیت‌شان می‌توانند از کشور خارج شوند. طبق ماده ۱۸–۳ قانون گذرنامه، صدور گذرنامه برای زنان شوهردار ولو کمتر از ۱۸ سال با موافقت کتبی شوهر و در «موارد اضطراری» با اجازه دادستان محل درخواست گذرنامه میسر است. برای رهایی از این تبعیض، اجازه خروج از کشور زنان متأهل بدون اذن شوهر را در شروط ضمن عقد نکاح گنجانده‌اند، ولی در عمل، بدون داشتن وکالت بلاعزل از شوهر، این شرط به‌راحتی محقق نمی‌شود.
داستان دلائل آن شنیدنی است که در این مقال نمی‌گنجد. قانون منع خروج زنان از کشور بدون اذن شوهر، وقتی مورد حمله شدید قرار گرفت که نیلوفر اردلان، کاپیتان تیم ملی فوتبال زنان ایران، به‌دلیل منع خارج‌شدنش از کشور از سوی همسرش، از شرکت در بازی‌های جام ملت‌های آسیای سال ۲۰۱۵ بازماند. بعد از آن در سال ۹۶ هم خانم زهرا نعمتی، قهرمان تیراندازی، از سوی شوهرش ممنوع‌الخروج شد؛ به این ترتیب ورزشکاران زن –و نه قانون‌گذاران– جرقه بحث را در باب معضلات این قانون زدند. اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس که تعداد آنها ۲۲ نفر است و فقط یک نفر از آنها زن است (خانم هاجر چنانای نمانیده نیاشوار و فیروزه)، طرحی را تصویب کردند که در بالا به آن اشاره شد: طرح تسهیل خروج یک دسته از زنان به نام «زنان نخبه». زنان نخبه را زنانی عنوان کردند که خواهان حضور در برنامه‌های علمی، اقتصادی، ورزشی و فرهنگی‌اند و در این طرح آمده که اگر شوهر این افراد از خروج آنها ممانعت کند، از طریق دستگاه ذی‌ربط، دادستان یا دادگاه صالحه می‌توانند اقدام کرده و اجازه خروج بگیرند. قانون حاضر تعریفی از «موارد اضطراری» مندرج در ماده ۱۸ قانون گذرنامه که طبق آن خروج از کشور از سوی دادستان میسر می‌شود، ارائه نکرده است. آیا این طرح قصد داشته موارد «اضطرار» را در این ماده تعریف کند؟ احتمالا. اما طرح تصویب‌شده از سوی اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس نه تنها تعریف درستی از «زنان نخبه» ارائه نمی‌دهد، بلکه مواردی را هم که باید برای ارائه چنین مجوزی از سوی دادستان یا دادگاه رعایت شود، مشخص نکرده است. دادستان چطور «نخبه‌بودن» را محک می‌زند؟ ضریب هوشی؟ مدرک تحصیلی؟ سمت شغلی؟ دردتداشتن دعوت‌نامه برای شرکت در مسابقات؟ مدال طلا؟ مدال نقره؟ مدال برنز؟ آیا محل خارج از کشور که زن قرار است در آنجا حضور به هم رساند هم ملاک است؟ کنکره؟ سمینار؟ یا هیچ‌کدام و فقط المبیاد؟؟

و چرا همه اینها چیز، «موارد اضطرار» تلقی شود؟ آیا بهتر نبود در نظر قانون‌گذاران اینها ادوات پیشرفت زنان خاورشده که بچه‌ای از خارج از کشوردارد و مشتاق دیدار فرزندش است و همسرش به‌دلیل توهم عدم‌بارگشتش، او را ممنوع‌الخروج کرده است، تبعیض قائل شد؟ چرا دیدار این زن خانه‌دار با فرزندش از موارد «اضطرار» نیست؟ آیا در ذهن طراحان، زنان در کل نخبه نیستند، مگر خلافتش ثابت شود، آن‌ها هم با بررسی دادستان؟ این کلمه «نخبه» لازم کجا آمده است؟ «اضطرار» را چگونه تعریف کرده‌اید؟ آیا این نیست که کلا عادلتمان داده‌اید به گفتن اینکه «این طرح از هیچ نداشتن بهتر است» یا «این را به قایل نیک بگیرد تا بعد»؟ آیا صحیح نبود که در ریشه این قانون تبعیض‌آمیز غور می‌کردید و آن را با واقعیات جامعه می‌جسیدید و فکرِ بهتر می‌کردید؟ ریشه این قانون در نظر فقهایِ بوده که خروج زن از منزل بدون اذن شوهر را مجاز ندانسته بوده‌اند و آن را در قانون سال ۱۳۴۱ به خروج زن از کشور تعمیم داده‌اند. آیا در زمان حاضر، اشاره به این نظر، بدون توجه به اشتغال به کار تعداد زیادی از زنان و اینکه دیگر در عمل اجازه خروج زن از منزل از سوی شوهر مطرح نیست، لازم بوده؟ آیا معضل را از این نقطه نظر بررسی کرده‌اید؟ اگر نه، چرا؟ این طرحی است با تبعیض مضاعف، اصلاح‌کردن قانون تبعیض‌آمیز با اعمال تبعیض جدید در سیستم استاندارد قانون‌گذاری یک قدم به عقب است. این ادعا که «تغییر پله‌پله» و پرتعارف و آرام‌آرام بهتر از هیچ است، هم شایسته این عده است. بهتر انتظاری بیشتر داریم.

سمیرا حسینی: «بخش عمده داروها درحال حاضر در انبارهای دارویی احتکار شده‌اند». این را یکی از کارکنان یکی از شرکت‌های بزرگ دارویی کشور به «شرق» می‌گوید، شواهد و وضعیت کمبود دارو در داروخانه‌ها هم این را تأیید می‌کند. این در حالی است که بر اساس آمار گمرک، واردات برخی از داروهایی که هم‌اکنون کمبودشان در بازار محسوس است، در چهارماهه ابتدای امسال به نسبت مدت مشابه سال گذشته حکایت از افزایش ۲٫۵ برابری دارد.

«افزایش در واردات و کمبود در داروخانه‌ها»؛ این توصیفی از شرایط این روزهای وضعیت دارویی کشور است؛ موضوعی که تأییدی بر گمانه‌زنی و خبرهای غیررسمی احتکار داروها در انبارهای شرکت‌های دارویی است.

«بسیاری از این داروها مصرف بیمارستانی دارند و جزء داروهای استراتژیک هستند؛ مثل داروی آلبومین و آی‌وی‌آی‌جی که نزدیک یک ماه است تقاضا برای آن بسیار بالا رفته و وزارت بهداشت آنها را در فهرست داروهای فوریتی قرار داده تا شرکت‌ها هرچه سریع‌تر این داروها را وارد کشور کنند؛ داروهایی که به جرئت می‌توان گفت حداقل سه تا چهار شرکت آن را در انبار موجود دارند». این گفته‌های کارمند یکی از شرکت‌های دارویی است که خبر احتکار داروها را به «شرق» اطلاع داده است.

او که نخواست نامش فاش شود، گفت: «مصرف ماهانه آلبومین چیزی بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ هزار ویال است که تقریباً نزدیک به یک ماه است به بازار توزیع نشده در صورتی که چیزی حدود ۶۰۰ هزار ویال از این دارو در انبار شرکت‌های واردکننده دارو موجود است؛ یعنی مصرف حدود سه تا چهار ماه کشور که در شرایط فعلی شرکت‌ها آن را احتکار کرده‌اند. همه این شرکت‌ها در حقیقت رقیب یکدیگرند، اما به دلیل منافع مشترک با یکدیگر هماهنگ کرده‌اند تا زمانی که قیمت دارو افزایش پیدا نکند، داروها را به بازار وارد نکنند».

شرکت... شرکت... شرکت... یکی‌یکی نام شرکت‌هایی که آلبومین و آی‌وی‌آی‌جی را در انبارهایشان احتکار کرده‌اند ردیف می‌کند. برخی از آنها شرکت‌های بسیار بنامی هستند. «مدتی پیش یکی از دوستانم با من تماس گرفت و به من گفت برای یکی از بستگانشان آی‌وی‌آی‌جی می‌خواهد که من به دلیل احتکار این دارو در انبار مجبور شدم به او دروغ بگویم که دارو نداریم، درحالی‌که همان لحظه در انبار شرکتی که در آن کار می‌کنم این دارو موجود بود و این موضوع خیلی من را اذیت کرد. یک انسان ممکن است جانش به خطر بیفتد به

دلیل اینکه عده‌ای به‌خاطر منافع خودشان حاضر به ارانه دارو نیستند. اگر یادتان باشد مدتی پیش کمبود داروی فاکتور ۸ – مربوط به بیماران خونی – بسیار خبری شد، درحالی‌که همان زمان در انبار بسیاری از شرکت‌ها این دارو موجود بود». به گفته این منبع آگاه، فقط واردکنندگان نیستند که در شرایط خاص داروهایشان را احتکار می‌کنند در بسیاری از مواقع شرکت‌های پخش و تولیدکنندگان دارو نیز داروهایشان را احتکار می‌کنند. همه شروع کرده‌اند به چانه‌زنی برای افزایش قیمت و توجیه‌شان این است که اگر با این قیمت جنس را توزیع کنیم بعد از اینکه گران شد، با افزایش قیمت، سود آن به جیب داروخانه می‌رود. قیمت دارو را وزارت بهداشت تعیین می‌کند، یعنی شرکت‌ها برای واردات یا تولید یک قرص ساده مثل استامینوفن هم باید مستندات و فرایند واردات یا تولید خود را به وزارت بهداشت اعلام کنند تا پس از بررسی، وزارت قیمت محصول آنها را تعیین کند. شرکت‌هایی که تقاضای افزایش قیمت کالای خود را دارند باید آن را به معاونت غذا و دارو اعلام کنند. وقتی شرکت‌ها این طریقیش نمی‌توانند کاری انجام دهند، برای افزایش فشار به وزارت بهداشت داروهای خود را احتکار می‌کنند تا آنها در برابر افزایش قیمت تسلیم شوند. وی می‌افزاید: «گاهی پیش آمده که شرکتی هشت ماه کالایش را وارد بازار نکرده و این‌قدر از

دلیل اینکه عده‌ای به‌خاطر منافع خودشان حاضر به ارانه دارو نیستند. اگر یادتان باشد مدتی پیش کمبود داروی فاکتور ۸ – مربوط به بیماران خونی – بسیار خبری شد، درحالی‌که همان زمان در انبار بسیاری از شرکت‌ها این دارو موجود بود».

به گفته این منبع آگاه، فقط واردکنندگان نیستند که در شرایط خاص داروهایشان را احتکار می‌کنند

در بسیاری از مواقع شرکت‌های پخش و تولیدکنندگان دارو نیز داروهایشان را احتکار می‌کنند. همه شروع کرده‌اند به چانه‌زنی برای افزایش قیمت و توجیه‌شان این است که اگر با این قیمت جنس را توزیع کنیم بعد از اینکه گران شد، با افزایش قیمت، سود آن به جیب داروخانه می‌رود. قیمت دارو را وزارت بهداشت تعیین می‌کند، یعنی شرکت‌ها برای واردات یا تولید یک قرص ساده مثل استامینوفن هم باید مستندات و فرایند واردات یا تولید خود را به وزارت بهداشت اعلام کنند تا پس از بررسی، وزارت قیمت محصول آنها را تعیین کند. شرکت‌هایی که تقاضای افزایش قیمت کالای خود را دارند باید آن را به معاونت غذا و دارو اعلام کنند. وقتی شرکت‌ها این طریقیش نمی‌توانند کاری انجام دهند، برای افزایش فشار به وزارت بهداشت داروهای خود را احتکار می‌کنند تا آنها در برابر افزایش قیمت تسلیم شوند. وی می‌افزاید: «گاهی پیش آمده که شرکتی هشت ماه کالایش را وارد بازار نکرده و این‌قدر از

جامعه

گزارش «شرق» درباره افزایش چشمگیر واردات برخی داروها و هم‌زمان کمیابی آنها در داروخانه‌ها

احتکار ۴۹ میلیون دلاری

این طریق به آنها فشار آورده‌اند که قیمت کالایشان را بالا برده و بعد آن را وارد بازار کرده‌اند. از کالایی صحبت می‌کنیم که با جان مردم سروکار دارد. من از این تعجب می‌کنم که چرا نظارتی روی آنها وجود ندارد، درحالی‌که وزارت بهداشت از زمان ثبت سفارش تا هنگام ترخیص از میزان واردات آن آگاه است، چون تا شرکت‌ها از وزارت بهداشت نامه نگیزند کالایشان ترخیص نمی‌شود». او در بخش دیگری از صحبت‌هایش می‌افزاید: «هرکدام از محصولات دارویی یک قطب دارند و شرکتی که در آن زمینه قدرتمندتر باشد ایرای قیمت‌گذاری تعیین‌تکلیف می‌کند؛ مثلاً داروی آی‌وی‌آی‌جی که قیمت آن ۸۰ هزار تومان بود، در یک ماه اخیر به دلیل اینکه شرکت‌ها اعلام کردند این شرکت‌ها صرف ندارد، وزارتخانه تعلل در قیمت برای آنها صرف کرده و آن را به ۹۰۰ هزار تومان افزایش داد؛ یعنی بیش از ۱۰ درصد افزایش، اما یکی از شرکت‌ها با این قیمت موافقت نکرد و اعلام کرد با این قیمت این دارو را وارد کشور نمی‌کند، درحالی‌که در انبار این شرکت این دارو موجود است، حتی اگر هم دارو در انبار نداشته باشد، نمی‌تواند بگوید من دارو وارد نمی‌کنم، درحالی‌که یکی از بزرگ‌ترین واردکنندگان این دارو است و اگر دارو وارد نکنند، وزارتخانه به مشکل می‌خورد».

برای جمع‌آوری اطلاعات دقیق‌تر درباره قیمت‌های این داروهای ضروری، به من گفت برای یکی از بستگانشان آی‌وی‌آی‌جی می‌خواهد که من به دلیل احتکار این دارو در انبار مجبور شدم به او دروغ بگویم که دارو نداریم، درحالی‌که همان لحظه در انبار شرکتی که در آن کار می‌کنم این دارو موجود بود و این موضوع خیلی من را اذیت کرد

موضوع، از احسان سلطانی، از کارشناسان اقتصادی، خواستیم وضعیت واردات آی‌وی‌آی‌جی، آلبومین، فاکتور ۸ و اوکسپالکس را که همگی از مشتقات خونی هستند، براساس آمارهای گمرک بررسی کند، براساس اطلاعات و آمار گمرک مشخص شد واردات این داروها در چند ماه گذشته نته‌تا کاهش نداشته، بلکه با افزایش نیز همراه بوده است. سلطانی دراین باره به «شرق» گفت «آمارها نشان می‌دهد کل واردات این کالا در سال ۹۶ نزدیک به ۱۵۰ میلیون دلار بوده، چهار ماه اول سال ۹۶ حدود ۱۹ میلیون دلار واردات داشتیم که در چهار ماه اول سال ۹۷ واردات این کالاها به ۴۹ میلیون دلار رسیده است، یعنی ۲٫۵ برابر شده. در شش ماه اخیر نیز ۸۸ میلیون دلار از این کالا وارد کشور شده، یعنی نسبت به میانگین شش‌ماهه ۱۷ درصد افزایش واردات داشته‌ایم، به عبارتی چه در دوره چهارماهه آن را بسنجیم و چه در دوره شش‌ماهه، دچار کمبود نیستیم». این در حالی است که چندی پیش سازمان غذا و دارو به دو شرکت پخش دارویی به‌دلیل تعلل در توزیع دارو اخطار داد. کیانوش جهانپور، سخنگوی این سازمان، دراین باره گفت «بنا بر بررسی گزارش‌های ارسالی از منابع مختلف، به دو شرکت پخش دارویی به‌دلیل تعلل در توزیع برخی اقلام دارویی از سوی سازمان غذا و دارو، اخطار و تذکر جدی داده شد و در صورت تکرار یا اصرار این شرکت‌ها یا هر مجموعه دیگری در تخنیر نامین شرکت‌ها، براساس مقررات و از طریق سازمان تعزیرات و مراجع ذی‌صلاح قانونی و نیز اختیارات مصرح سازمان غذا و دارو با عوامل تعلل در توزیع دارو برخورد جدی خواهد شد. درباره برخورد با احتکار، اختفا، عدم ارائه یا هرگونه تعلل در تأمین و توزیع کالا به‌ویژه دارو و کالاهای اساسی اجماع وجود دارد و همه دستگاه‌های مسئول در این زمینه اعلام آمادگی کامل کرده‌اند و در شرایط فعلی و در راستای حفظ حقوق عمومی، هیچ‌گونه اغماضی دراین باره صورت نخواهد گرفت».

جهانپور از تمامی فعالان حوزه دارو و داروخانه‌ها و همچنین اتحاد شهروندان خواست، در صورت مشاهده هرگونه تعلل در توزیع و عدم ارائه دارو و تخلفاتی از این قبیل، موارد را به معاونت‌های غذا و داروی دانشگاه‌های علوم پزشکی سراسر کشور و سازمان غذا و دارو گزارش دهند و اطمینان داشته باشند تولیت سلامت سازمان غذا و دارو اجازه نخواهند داد منافع عمومی و حیثیت نظام دارویی و خیل عظیم تالاشگران جامعه داروسازی و فعالان حوزه دارو تحت‌الشعاع رفتارهای عده قلیلی از افراد یا مجموعه‌های متخلف قرار بگیرد.

خبر

افزایش ابتلا به ایدز در جنوب کشور

● **شرق:** رئیس اداره بهزیستی چاپهار از وجود هزارو ۵۰۰ کارتن‌خواب زن و مرد در این منطقه خبر داد. حسن تاوانه در رابطه با آسیب‌های اجتماعی در این منطقه بیان کرد: در این منطقه نزدیک به هزارو ۵۰۰ کارتن‌خواب زن و مرد حضور دارند که البته این آمار به‌صورت ثابت نبوده و متغیر است. او تأکید کرد که مهاجرپذیریودن چاپهار، آب‌وهوای خوب و وجود شغل‌های کاذب در منطقه موجب بالارفتن مهاجرت به این منطقه شده و به همین خاطر از سراسر کشور به این منطقه مهاجرت صورت می‌گیرد. رئیس اداره بهزیستی چاپهار در رابطه با وجود روستایی در این منطقه که آمار نسبتاً بالایی از ابتلا به HIV در آن وجود دارد، بیان کرد: در یکی از روستاهای این منطقه به نام درگز آمار ابتلا بالای ۷۸ نفر تأیید شده است؛ البته بهتر بود این آمار از طریق مرکز بهداشت شهرستان رسماً اعلام می‌شد، اما شاید ملاحظه‌کاری آنها به دلیل توریستی‌بودن شهرستان و محرمانه‌بودن این دستم اطلاعات آماری است. آمار کلی ابتلا به HIV در شهرستان چاپهار نیز تقریباً ۳۰۰ نفر است. تاوانه در ادامه گفت: اداره بهزیستی برای پیشگیری از گسترش HIV در منطقه درخواست کرده که اقدامات توافقی با نهادهای مسئول انجام شود، اما کارشناسان مرکز بهداشت شهرستان برای ثبت اطلاعات مشخصات سنجلی و هویت در سامانه بهزیستی کشور مدت یک سال پاسخگو نبودند، به‌تازگی شبکه بهداشت شهرستان اعلام کرده که دراختیار گذاشتن آن منوط به موافقت مسئولان بالادست استانی است. اما مسئله آج‌آوی در دیگر استان جنوبی کشور یعنی هرمزگان نیز جدی گزارش شده است. معاون امنیتی و سیاسی استاندار هرمزگان با ابراز نگرانی از شیوع ایدز در این استان عنوان کرده است: استان هرمزگان با شمار هزارو ۲۰۴ مورد ابتلا به ویروس آج‌آوی رتبه پنجم استان‌های آلوده ایران در شناسایی مبتلایان به بیماری ایدز را دارد. میزان شیوع ایدز در هرمزگان دو برابر میانگین کشوری است. به گفته او انتقال ایدز از طریق آمیزش و موارد جنسی در هرمزگان نسبت به کشور دو برابر است. پروین افسرکارزونی، مسئول اداره ایدز وزارت بهداشت در گفت‌وگو با «شرق» اعلام کرد که این مسئله در حال بررسی است و به‌زودی نتایج آن توسط کارشناسان وزارت بهداشت اعلام خواهد شد. پیش از این او درباره آخرین آمار مبتلایان به ایدز گفته بود: تا اول فروردین سال ۹۶ تخمین زده شده: ۶۶هزارو ۳۵۹ نفر در کشور مبتلا به ایدز باشد که از میان آنها ۳۴هزارو ۹۴۹ نفر مبتلا به ایدز شناسایی شده که از این تعداد ۸۴ درصد مرد و ۱۶ درصد زن هستند. همچنین ۵۳ درصد از این تعداد بین ۲۱ تا ۳۵ ساله هستند و از کل افراد شناسایی‌شده ۹هزارو ۴۷۷ نفر فوت شده‌اند.

آخرین وضعیت فعالان محیط‌زیستی بازداشتی

● **ایسنا:** رئیس سازمان حفاظت محیط زیست با بیان اینکه امیدواریم تا پایان تابستان پرونده فعالان محیط‌زیستی بازداشت‌شده تعیین‌تکلیف شود، گفت: قوه قضائیه اعلام می‌کند که این موضوع به ما ربطی ندارد، اما ما به‌عنوان شهروند حق دخاوهی در این زمینه را داریم، ضمن اینکه بلاتکلیفی این پرونده سخن‌های محیط‌زیستی کشور را تحت‌تأثیر قرار داده است. عیسی کلانتری در پاسخ به پرسشی در مورد سرنوشت فعالان محیط‌زیستی بازداشت‌شده اظهار کرد: کمیته چهارنفره دولت متشکل از وزیر کشور، وزیر اطلاعات، وزیر دادگستری و معاون حقوقی رئیس‌جمهور برای پیگیری این موضوع تشکیل شده است و این موضوع را دنبال می‌کند. وی ادامه داد: وزیر اطلاعات در مجلس و دولت اعلام کرد که دلیلی برای جاسوس‌دانستن فعالان محیط‌زیستی بازداشت‌شده وجود ندارد، اما قوه قضائیه می‌گوید من این موضوع را تشخیص می‌دهم که مقصر کیست و به شما ربطی ندارد. رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در ادامه اظهار کرد: داده‌های فعالان محیط‌زیستی بازداشت‌شده درخواست کرده‌اند که دادگاه فرزندان‌شان به صورت علنی برگزار شود. شواهد حاکی از آن است که وضعیت بازداشتی‌ها نسبت به چند ماه پیش تغییر کرده و بهتر است. سازمان حفاظت محیط زیست به طور مستقل اجازه پیگیری پرونده فعالان محیط‌زیستی بازداشت‌شده را ندارد و دولت در قالب کمیته چهارنفره آن را دنبال می‌کند.

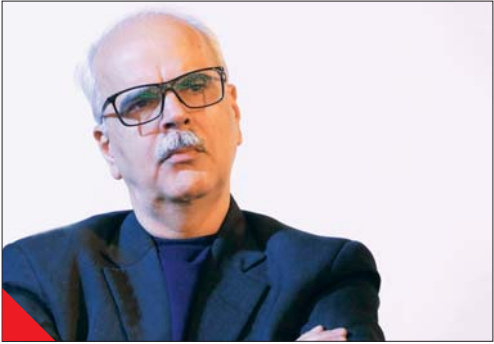
معاون رئیس‌جمهور تأکید کرد: هرچه زودتر باید وضعیت فعالان محیط‌زیستی بازداشت‌شده روشن شود، چون هم بازداشت‌شدگان و هم کل سمن‌های محیط‌زیستی کشور لایکلیف مانده‌اند و نمی‌دانند آیا فعالیت در حوزه محیط زیست جرم است یا خیر؟

کاهش بازدید ۲۰ هزار کانال پرمخاطب تلگرام

● **مهرو:** معاون قضائی دادستان کل کشور از ریزش شدید مخاطب ۲۰ هزار کانال پرکاربر تلگرام خبر داد.
در آمارالصمد خرم‌آبادی در کانال شخصی خود در پیام‌رسان سروش نوشت: «بر اساس آخرین آمار استخراج‌شده از سامانه نظارتی دادستانی کل کشور؛ (سامانه پویشگر عدالت) حجم فعالیت کاربران ایرانی در ۲۰ هزار کانال پربازدید تلگرام باز هم کاهش یافته و میزان کاهش فعالیت در تلگرام از ۴۵ درصد به ۴۷٫۵ درصد رسیده است.

گفت‌وگویی باسعید مدنی درباره ابعاد اجتماعی اعتراضات اخیر

جوانان؛ موتور محرک کنش‌های جمعی

عکس: شقایق مصطفی‌زاد

رسیده‌اند، اعضا نسبت به جنبش نوعی احساس وفاداری و تابعیت دارند و نوعی تقسیم‌کار در درون جنبش وجود دارد و افراد موضع و منزلت خاص خود را دارند. جنبش جوانان چنین ویژگی‌هایی را ندارد و اگرچه آن را می‌توان بیانگر تلاش‌های آگاهانه بخشی از جوانان جامعه به منظور ایجاد تغییر-نظم اجتماعی دانست؛ اما سازمان با مدیریت مشخصی را نمی‌توان برای آن تصور کرد. در فرایند چهار دهه گذشته این نوبه‌نوشدن کل جامعه ایران، موجب تغییروتحول در رویکردها و ارزش‌های جوانان نیز شده است. به‌علاوه مطالبات جوانان با خواست‌ها و مطالبات اجتماعی- اقتصادی بزرگ‌سالان همسو و همراه شده است و اعتراضات جوانان موتور محرک اعتراضات عمومی شده و نقش ویژه‌ای در کنش‌های جمعی ایفا می‌کند. در جریان اعتراضات اخیر نقش و کارکرد این موتور محرکه به‌روشنی قابل مشاهده است. بی‌کاری جوانان، به‌ویژه تحصیل‌کرده‌ها، تغییر در سبک زندگی آنها، دسترسی آنها به وسایل ارتباط جمعی و شبکه‌های اجتماعی، به‌ویژه آشنایی‌شان با تکنولوژی‌های جدید آنها را به نیرویی به‌مؤثر در تحولات جامعه ایران تبدیل کرده که می‌تواند در پیوند با ناراضاتی عمومی حاصل از مشکلات اقتصادی، اجتماعی و... موتور اعتراضات شده و پدیده بی‌کاری تحصیل‌کرده‌ها و جوانان، سال‌هاست که در بازار کار ایران شکل گرفته و دامنه آن روزبه‌روز گسترش یافته است. بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران، در پاییز سال ۱۳۹۳، نرخ بی‌کاری کشور ۱۰/۵ درصد و برای جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال معادل ۲۱/۸ درصد بوده است. جمعیت بی‌کاران جوان به دلیل تداوم شرایط رکود در اقتصاد امروز در مقایسه با سال ۱۳۹۳ بسیار بیشتر شده است.

جوانان در مواجهه با شرایط سختی که تریس شده، واکنش‌های متفاوتی از خود نشان می‌دهند. بخشی از این واکنش‌ها در قالب تغییر سبک زندگی و جست‌وجوی الگوهای منطبق با شرایط کنونی نمودار می‌شود. یکی از عوامل بسیار مؤثر در تغییرات اجتماعی و سرعت آنها ظهور تکنولوژی‌ها و رسانه‌های جدید است که موجب طولانی‌شدن دوره نوجوانی و جوانی، فردی‌شدن اهمیت‌یافتن سبک زندگی برای جوانان، ازهم‌پاشیدگی شبکه‌های سنتی و نوسازی شده

شهرزاد همتی: ریشه‌ها و دلایل اجتماعی نیز دارد. از دی‌ماه سال گذشته که اعتراضاتی در شهرهای مختلف ایران اتفاق افتاد، جامعه‌شناسان و پژوهشگران زیادی درباره این اعتراضات مقالات علمی تهیه کردند و امید اجتماعی را نیز مورد بررسی قرار دادند. بخشی از مقالات درباره امید اجتماعی و اعتراضات اخیر نیز در زمستان سال گذشته در جشنواره امید اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. گروه اجتماعی روزنامه «شرق» در نظر دارد در گزارش‌ها و مصاحبه‌های سلسله‌واری درباره اعتراضات اجتماعی در ایران، نقش جوانان و زنان در این اعتراضات و همچنین اثرات اجتماعی اتفاقات اخیر و نگاه کارشناسان و جامعه‌شناسان را با شما به اشتراک بگذارد. در اولین قسمت از این مجموعه مصاحبه و گزارش‌ها، سعید مدنی، جامعه‌شناس، پژوهشگر ارشد علوم اجتماعی و استاد دانشگاه، به سه سؤال روزنامه «شرق» درباره حضور جوانان در اعتراضات، نقش زنان در اعتراضات اخیر و همچنین امید اجتماعی و نگاه دولت به اعتراضات اخیر از منظر اجتماعی پاسخ داده است.

ما از اعتراضات دی‌ماه، تا امروز بیشترین معترضانی که به چشم می‌خورند جوانان هستند. دلیل اعتراضات جوانان در ماه‌های اخیر چیست؟

جنبش جوانان سال‌هاست برای زندگی بهتر تلاش می‌کند. جنبش جوانان حاصل تلاش‌های ناهماهنگی است که جهتی عماد دارند و به‌آهستگی و همراه با تأمل به سمت آن حرکت می‌کنند و در نتیجه طولانی‌مدت و مستمرد. جنبش جوانان معمولاً لیدر شناخته‌شده‌ای ندارد و تجلی یک اعتراض است. عموماً به افراد در گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال جوان گفته می‌شود، اگرچه در جنبش جوانان عموماً دانشجویان و دانش‌آموزان محوریت دارند. این گروه‌ها از وقت و فراغت بیشتری برای پیگیری مطالبات برخوردارند. ارتباط گسترده‌ای با روشنفکران و گروه‌های مرجع دارند و از منزلت و اعتبار قابل‌توجهی در میان سایر جوانان و نیز بخش‌های مختلف جامعه برخوردارند. همچنین به دلیل مهارت‌تردی و چابکی امکان محدودکردن سریع آنان برای دولت‌ها دشوار است.

جامعه ایران سال‌هاست با پدیده جوانی جمعیت روبه‌رواست؛ یعنی تقریباً یک‌سوم جمعیت در گروه سنی ۱۵ تا ۲۹ سال هستند. هم‌زمان با سهم بالای جمعیت جوان کشور، از آغاز انقلاب تا امروز جوانان نقش مهمی در تحولات سیاسی، اجتماعی کشور ایفا کرده‌اند. مشارکت مؤثر در فرایند پیروزی انقلاب اسلامی در دهه ۴۰، حضور غیرقابل‌انکار در جنگ هشت‌ساله و دفاع از استقلال و تمامیت ارضی کشور، حضور در جنبش اصلاحی و... فهرست مختصری است از حضور گروه‌های سنی جوان در تحولات سیاسی، اجتماعی عمده کشور. باوجوداین کنش‌های جمعی جوانان را که تحت عنوان جنبش عام خوانده می‌شود باید از جنبش‌های خاص تفکیک کرد. منظور از جنبش‌های خاص آن دسته از جنبش‌های اجتماعی است که هدف تعریف‌شده، رهبران شناخته‌شده و اعضای مشخص دارند و به خودآگاهی جمعی